

1. דברים פרק ד:טו

(טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם...

2. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא הלכה ה

הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות.

3. תלמוד בבלי מסכת חולין דף טז:

אמר ליה: מי קא מדמית איסורא לסכנתא? סכנה שאני.

Rav Huna said to Rabbi Abba: **Are you comparing danger to prohibition? Danger is different, and one rules stringently in cases involving danger.**

4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף עו:

ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא - אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר [רש"י - צרעת].

The Gemara relates: There was a certain fish that was roasted together with meat, Rava of Parzikiyya prohibited it from being eaten with *kutah*, due to the meat flavor absorbed in the fish. **Mar bar Rav Ashi said: Even to merely eat it with salt is also prohibited because** meat that is roasted or cooked with fish is **bad for odor**, meaning it causes bad breath, **and for something else**, i.e., leprosy. Therefore, one should avoid eating it due to the danger involved.

5. טור יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קטז

וצריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד שקשה לצרעת ויש מחמירין בדבר לייחד לדגים כלים לבד וא"א הרא"ש ז"ל היה רגיל לרחוץ ידיו בין בשר לדג והיה שורה פת ביין ואוכלו בנתיים כדי לרחוץ פיו.

6. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קטז

סעיף א - משקים שנתגלו, אסרום חכמים דחיישין שמא שתה נחש מהם והטיל בהם ארס. ועכשיו שאין נחשים מצויים בינינו, מותר. סעיף ב - צריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד, מפני שקשה לצרעת. הגה: וכן אין לצלות בשר עם דג, משום ריחא. מיהו בדיעבד אינו אוסר.

סעיף ג - ירחוץ ידיו בין בשר לדג ויאכל פת שרוי בינתיים, כדי לרחוץ פיו. הגה: ויש אומרים דאין לחוש לזה רק כשמבשלם יחד ואוכלן, אבל לאכלן זה אחר זה אין לחוש. וכן נוהגין שלא לרחוץ הפה ולא הידים ביניהם, ומ"מ יש לאכול דבר ביניהם ולשתות, דהוי קנוח והדחה.

7. מגן אברהם סימן קעג ס"ק א

ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דחזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידינא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע הארצות...

8. שו"ת תורת חסד אבן העזר סימן ה

וה"נ י"ל כעין זה דבסכנת' שהיא שלא עפ"י הטבע לא חמיר לן מכל איסורי' שבתורה דלא חיישין למיעוטא ואזלינן בתר רובא כמו בכה"ת, (ומה"ט י"ל נמי דמש"ה לענין סכנת דגים ובשר מתירים ע"י ביטול בששים משא"כ בארס נחש).

9. שו"ת אבני צדק, סי מט

...משנה מפורשת בחולין דף נח אכלה סם המות או שהכישה נחש אסורה משום סכנת נפשות... הרי דאיסור קרי לי' ומה"ט דג ובשר אסור משום סכנה דצרעת ודעתי היא איסור דאורי' בל"ת ועשה מדכתי' ונשמרתם לנפשותיכם וכתתי' ועשית מעקה לגיך ולא תשים דמים בביתך כי יפול וגו' הרי שציותה התורה לשמור מכל דבר שיכול לבא לידי נזק...

10. פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן צז

(ג) ודגים... ואם צלו בשר עם דגים וחזינן דזב אסורים הדגים מספיקא שמא זב תחת הדגים וספיקא דאורייתא לחומרא...

11. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קא

אברא המהרש"ל פג"ה ס"סי ט"ו כתב דמדלא הביא הרמב"ם הך דמר בר רב אשי דפסחי' דביניתא דאטוי בהדי בישרא אסור למכלי אפי' במילחא משום סכנתא ש"מ דהוא ברוב בקיאתו בטבעיות וברפואות ידע דבריחא אינו מזיק... ויותר נראה דלפי עוצם חכמתו ידע והבין שנשתנו הטבעיי' בענין זה... והשתא נהי שלא נסמוך על זה לעשות מעשה לאכלם זע"ז דאפשר דה"ל כמו דבר הנאסר במנין ואפשר דלא שייך בזה כל הני תירוצי' הנאמרי' בגילוי ומש"ה אנו נזהרים ומנהג אבותינו תורה מ"מ הרווחנו שיצאנו מחמירת סכנתא דהשתא מיהת ליכא סכנתא...

12. שו"ת יביע אומר חלק א - יורה דעה סימן ח

שאלה האם מותר להוסיף ולהרבות על תבשיל הבשר, עד שיהיה ס' כנגד הדגים שנפלו לתוכו. (א) הרמב"ם (בפס"ו מהלכות מאכלות אסורות הכ"ו) כ', שאיסור של דבריהם מבטלין אותו לכתחלה, כיצד, חלב (בפתח) שנפל לקדרת בשר עוף ונתן טעם בקדרה, הרי זה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם. וכן כל כיוצא בזה. ע"כ. וכן פסק מרן בשלחן ערוך יו"ד (סי' צט ס"ו), שאיסור של דבריהם אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו, אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו. ע"כ. ואף על פי שהרמ"א בהגה הביא דברי החולקים בזה, וס"ל שאין להרבות עליו לבטלו. ע"ש. אכן קי"ל כהוראות מרן. ומעתה יש לדון אם איסור זה הוי מה"ת או מדרבנן, מכיון שאין בזה סכנת נפשות ממש, רק דקשה לדבר אחר דהיינו צרעת... (ד) ומעתה יש לדון, כי האוכל בשר ודגים יחד שהוא מזיק לעצמו, עובר על איסור מה"ת, כדין כל חובל בעצמו דס"ל להרשב"א והר"ן שאיסורו מה"ת. (והמאירי הוי יחיד לגבייהו). וכ"כ האחרונים לדינא. אכן יש לדחות שכשאינו מכיין להזיק לעצמו רק להנאתו, אין בזה איסור מה"ת... ומבאר מזה שהאיסורים המובאים ביו"ד (סי' קטז), ואכילת בשר ודגים מכללם, אינם אלא מד"ס... (ו) ועל"פ נראה שאין בזה"ז כדי לאסור מן התורה אכילת בשר ודגים יחד. ויש לצרף ג"כ מ"ש בתשו' הבאר שבע (סי' לה) שאין זה בכל מיני דגים, רק במין דג ביניתא, וגם אין הסכנה אלא כשצלאן יחד, ולא בדרך בישול. ע"ש. וכן מתבאר בתשו' חת"ס... אלמא דלא קעבר אמימרא דרחמנא דכתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כיון שאין הסכנה מצויה, וכל החומרא לכל היותר הוי איסור מדרבנן, ותו לא... ולכן בנ"ד שיש ספק שמא יש ששים נגד הטעם דנפיק מן הדג, ויש בזה הפסד ומניעת כבוד שבת, בודאי שיש לסמוך על הרי"ף והרמב"ם דלא ס"ל לאסור דג עם בשר, ובצירוף דעת המג"א והאחרונים שנשתנו הטבעים ואין חשש חולי בזה"ז, ובצירוף סברת הבאר שבע שסכנה זו אינה אלא במין דג ששמו ביניתא וכו', לכן יש להקל. עכ"ד... (ז) ולפ"י י"ל שיש להקל ג"כ להוסיף ולהרבות על תבשיל הבשר, בכדי שיהיה בו ס' נגד הדגים שנפלו לתוכו, כדין כל איסור דרבנן, דקי"ל דמותר להוסיף עליו ולבטלו, וה"נ הואיל ואין איסור זה אלא מדרבנן שפיר דמי לבטלו. ומכ"ש שיש סברא לומר, דאף להרמ"א (בסי' צט) דס"ל שאין לבטל איסור דרבנן, כאיסורא דאורייתא, יודה בזה שהחששא משום סכנה דוקא, ואינו איסור בעצם, כל שנסתלק החשש של הסכנה שפיר דמי... הכא דפשיטא שכל האיסור הוא רק מצד חשש סכנה, והוי איסור גברא לאוכלו, כל שנסתלק החשש ע"י הביטול ש"ד. ולא מבעיא לדברי הפוסקים דס"ל שאין מבטלין איסור לכתחלה הוא איסור מדרבנן, דבהא איכא למימר דלא גזרו רבנן, אלא אף למ"ד דהוי מה"ת, יש להתיר בחשש סכנה, כיון שאין כאן איסור בעצם... ובצירוף דעת הפוסקים שאומרים שכעת נשתנו הטבעים ואין לחוש לסכנה כל כך בזה, יש להקל בפשיטות לפע"ד.

13. ט"ז יורה דעה סימן קטז ס"ק ב

... וכתב או"ה כלל כ"ג ז"ל וכו' המרדכי וא"ז פרק א"מ דבר שיש בו משום סכנה דינו כאיסור לבטלו בס' ויותר חמור דאפילו ביבש במינו

כתב העט"ז וז"ל ומ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו בשר ונתבשל שם ואסר מהר"י סג"ל הכל משום סכנה עכ"ל משמע **דלא מהני ס' דחמירא סכנתא מאיסורא...**

14. ש"ך נקודת הכסף סימן סימן קטז ... נראה דלא מחמירין בסכנתא טפי מבאיסורא אלא בספקא אבל היכא דאיכא ששים דנתבטל בודאי לא מסתבר כלל לחלק בין איסור לסכנתא וכן כתוב בספר אפי רברבי דף מז: דבר שיש בו סכנה כגון דגים ובשר בין לח ובין ביבש מתבטל בששים...

15. פתחי תשובה יורה דעה סימן קטז (ג) בדיעבד עבה"ט לענין דבר שהוא סכנה אי בטיל בס' ועיין (בתשובת חוות יאיר סי' ס"ד) שפסק להקל דבטל וכן כתב (בתשובת שבות יעקב ח"ב סוס"י ק"ד) ושאלין להחמיר כלל ע"ש וכ"כ בתשובת חוט השני סי' ס"ז דדוקא ארס נחש אינו בטל כמ"ש הטור דחוששין לגילוי אפילו במ' סאה מים אבל דבר שאינו ארס אף על פי דהוא סכנה בטל בס' ע"ש. ומה שהביא הט"ז ראייה ממנה"ל... כבר השיגו עליו בעל ש"ך בנה"כ... ולפע"ד נראה דמ"מ הוכיח הט"ז שפיר דאי תימא דבאיכא ששים שרי ולהכי אסר מהר"ל משום דלא היה ס' יקשה למה לא צוה שיוסיפו עד ס' כדי שתתבטל הטעם של דג דאף דבאיסורים אסור להוסיף משום מבטל איסור לכתחלה כדאיתא בסי' צ"ט סעיף ו' מ"מ הכא בודאי לא שייך מבטל איסור שהרי אין זה איסור רק כ"ז שמרגישין הטעם של דג בקדרת בשר יש בו סכנה וכשיוסיפו ולא יהא עוד טעם דג מורגש בקדרת בשר לא יהיה עוד סכנה... איברא מאחר דחזינן להרמב"ם דרב גובריה ברפואות וטבעיות שהשמיט הא דביניתא... לפי עוצם חכמתו ידע והבין שנשתנו הטבעים בענין זה ונהי שלא נסמוך ע"ז לעשות מעשה לאכלם זע"ז דאפשר דה"ל כמו דבר הנאסר במנין מ"מ הרווחנו שיצאנו מחמירת סכנתא דהשתא מיהת ליכא סכנתא... והרי אנו נוהגים להקל לאכול בשר בכלי דגים ב"י אפילו באותה הסעודה ע"י הדחה בעלמא אלמא קים לן דליכא סכנתא בבלבול טעמי בעלמא...

21. [רבינו] בחיי שמות פרק כג פסוק יט וכן דעת הרופאים בתערובת דג וגבינה שנתבשלו כאחד שמוליד תכונה רעה וחולי הצרעת.

22. פתחי תשובה יורה דעה סימן פז ס"ק ט ...ועיין בתשובת חינוך ב"י סי' ס"א שמקיים דברי הלבוש דאסור לאכול בחלב משום דחקר אצל חכמי הרופאים דדוקא דגים המטוגנים עם חמאה מותר לאכול אבל דגים המבושלים בחלב יש בו סכנת חולי דדגים מקררים מאד וגם החלב רע ומזיק לגוף ע"ש [ועיין (בתשובת ח"ס סימן ק"א) שכתב דזה אינו אמת ונאמן עלינו הרמב"ם גדול הרופאים... ונ"ל דהאידינא שכל העולם מבשלים גם עם חלב שרי דכיון דדשו בה רבים כו':

23. מחזיק ברכה לחיד"א, סימן פז ד'... מרן בב"י כתב שאין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה. והאחרונים כתבו שהוא ט"ס דדוקא בבשר הוא סכנה. והרב כנה"ג והרב בית לחם יהודה העירו הרופאין אומרים דיש סכנה גם בדגים וגבינה... ולי ההדיט כל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה דמרן סתם דבריו בתכלית, וכל כי הא צריך לאודועי ואם אמרו שהפוסקים איבעיא להו לפרש דבריהם עאכ"ו מי שדרכו לפר"ש והוא אחרון מר"ן ז"ל. ומדוע לא כתבו על השלחן הטהור.

24. שו"ת יחווה דעת חלק ו סימן מח שאלה: האם מותר לאכול דגים בחלב, או בגבינה, או בחמאה? תשובה: מרן הבית יוסף... והרמ"א בדרכי משה... וכן כתב הש"ך... והט"ז... וכן כתב המגן אברהם... אולם בשו"ת חינוך בית יהודה (סימן סא)... הוא מקיים הגירסא שלפנינו שאסור לבשל דגים בחלב משום סכנה, שחקר אצל חכמי הרופאים ואמרו שדוקא דגים המטוגנים עם חמאה מותר לאכול, מה שאין כן דגים המבושלים בחלב יש בהם סכנת חולי... וכן פסק בשו"ת אדני פז (סימן מב), שאף בדיעבד יש לאסור דגים שנתבשלו בחלב משום דחמירא סכנתא מאיסורא +ולפע"ד חומרא יתרה היא לאסור בזה אף בדיעבד, כיון שהרמ"א והט"ז והש"ך והפ"ח הוכיחו להתיר אף לכתחלה... מ"מ הואיל וגדולי האחרונים מתירים, ומחלוקת היא בין הרופאים בזה... ומרן החיד"א במחבר"ר (סי' פז) סובר ג"כ להקל... עכ"פ בדיעבד בודאי שיש להתיר. וזה ברור. + ע"ש... אכן מרן החיד"א במחזיק ברכה... וקצת קשה שאם הוא טעות סופר בבית יוסף וצריך לומר דגים בבשר, אין לזה שום קשר עם הנאמר לעיל בבית יוסף, שעוסק בדין אכילת דגים בחלב, ומה ענין בשר ודגים לזה... ועל קושיות מרן החיד"א יש לומר שבקיה דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה, הילכך אין להקל נגד דעת מרן הבית יוסף... וכן בפתחי תשובה כתב, שבזמן הזה שכל העולם נוהגים היתר לבשל דגים בחלב, משרא שרי, ושומר פתאים ה'. ע"כ. אבל במקומותינו נוהגים להזהר בזה... ובספר בן איש חי (פרשת בהעלותך אות טו). וכן ראוי לנהוג להחמיר בין בחלב עם דגים ובין בגבינה עם דגים... בסיכום: יש להמנע מלאכול דגים בחלב או עם גבינה משום חשש סכנה. אבל הנוהגים לאכול דגים בחמאה רשאים להשאר במנהגם. ויוצאי אשכנז נוהגים להקל בכל זה, ויש להם על מה שיסמוכו. נהרא נהרא ופשטיה.

16. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קג: /מתני' כל הבשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחגבים. ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן - חוץ מבשר דגים וחגבים. MISHNA: It is prohibited to cook all meat of domesticated and undomesticated animals and poultry in milk, except for the meat of fish and grasshoppers, whose halakhic status is not that of meat. And likewise, the Sages issued a decree that it is prohibited to place all meat together with milk products, e.g., cheese, on one table, except for the meat of fish and grasshoppers.

17. בית יוסף יורה דעה סימן פז דגים וחגבים מותר לאכלן בחלב. ריש פרק כל הבשר (קג): [כל הבשר] אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים וכתב הר"ן דכיון דלבשן שרי משמע דלאכלן בחלב נמי שרי דאיסור בשר בחלב בלשון בישול אפקיה רחמנא וכן כתבו הרמב"ם והרשב"א דלאכלן בחלב נמי שרי ומכל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר אורח חיים סימן קע"ג:

18. דרכי משה הקצר יורה דעה סימן פז (ד) ולא ראיתי מימי נזהרין בזה וגם באורח חיים סימן קע"ג (עמ' תלג) אינו אלא שלא לאכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי... ולכן נראה שנתערב להרב בית יוסף בשר בחלב:

19. ט"ז יורה דעה סימן פז ס"ק ג בב"י כתוב ומ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה והוא ט"ס וצ"ל עם בשר כמוזכר בא"ח סי' קע"ג...

20. ש"ך יורה דעה סימן פז ס"ק ה